

DÂĞ

(داغ)

Nevwâb Mîrzâ Hân
(1831-1905)Urdu edebiyatının
önde gelen şairlerinden.

12 Zilhicce 1246'da (24 Mayıs 1831) Delhi'de doğdu. Fîrûzpûr Çirkâ hâkimi Nevwâb Şemseddin'in oğludur. Babası, Delhi Valisi Mr. W. Fraser'in öldürülmesiyle ilgili görülerek idam edilince (1835) Nevwâb Yûsuf Ali Han'ın haremindedir. Tezisesinin teşviki üzerine annesiyle birlikte Râmpûr'a gitti. Râmpûr'da *Ğıyâşü'l-luğât* müellifi Mevlevî Ğıyâseddin'den Farsça öğrendi. Annesi son Babürlü Hükümdarı Ebû'l-Muzaffer II. Bahadır Şah'ın daha çok Mirza Fahrû diye tanınan oğlu ve halefi Mirza Muhammed Sultan Fahrûlmülk ile evlenince (1844) Mirza Han öğrenimine sarayda devam etti ve burada ünlü çağdaş şairlerle tanıştı. Bu tanışma ondaki şairlik kabiliyetinin ortaya çıkmasını sağladı ve Mirza Han Dâğ mahlasıyla çok erken yaşta şiir yazmaya başladı. Onun bu kabiliyeti aynı zamanda II. Bahadır Şah ve oğlu Fahrûlmülk'ün de hocası olan Şeyh Muhammed İbrâhim Zevk'in yanında daha da arttı. Ayrıca Seyyid Muhammed Emîr Pencekes ve Mirza İbâdullah Bey'den hat dersi aldı. Fahrûlmülk'ün ölümü üzerine (10 Temmuz 1856) Delhi'yi terk edip Râmpûr'a döndü. Burada Kelb Ali Han, Nevwâb Yûsuf Ali Han'ın yerine geçince Dâğ'ı 70 rupi aylıkla saraydaki ahır ve halî depoları (ferrâşhâne) dârûğâ*lığına tayin etti (1866). Aynı yılın sonuna doğru Kalkûta yolculuğunda Kelb Ali Han'a arkadaşlık etti. Birkaç yıl sonra da Nevwâb'ın maiyetinde hac farîzasını yerine getirdi (1872). Râmpûr bu tarihte Emîr, Celâl gibi ünlü şairlerin buluşma yeri idi. Dâğ da onlarla tanışarak kendini kabul ettirme ve tanınma imkânını buldu. *Feryâd-ı Dâğ* adlı mesnevisinde anlattığı gibi Kalkûta'ya ve daha birçok şehri ziyaret etti. Koruyucuları Nevwâb Kelb Ali Han'ın ölümü (1887) üzerine Râmpûr'da bulunan şairler şehri terkettiler. Dâğ da yirmi iki yıllık hizmetten sonra Râmpûr'dan ayrılıp önce Delhi'ye, oradan da Sir Asmân Câh Bahadır Han'ın daveti üzerine Haydarâbâd'a gitti. Burada Nizâm Mahbûb Ali Han'ın hocası oldu ve kendisine 450 rupi aylık maaş bağlandı. Bu miktar 1894'te 1000, daha sonra da 1500 rupiye çıkarıldı. Ni-

zâm Mahbûb Han 1894'te kendisine "Bülbül-i Hindistan, Cihan Üstad, Nâzım Yâr Ceng, Debîrû'd-devle, Fasîhü'l-mülk, Nevwâb Mîrza Han" unvanlarını verdiyse de o daha çok "Fasîhü'l-mülk Dâğ-ı Dihlevî" unvanı ile tanındı. Mirza Han bir felç sonunda 9 Zilhicce 1322'de (14 Şubat 1905) Haydarâbâd'da vefat etti.

Mirza Han, Delhi'de iken yazdığı şiirleri içine alan ve daha sonra kaybolan en eski divanını ezberden yeniden düzenlemiştir. Bunun dışında *Gülcâr-ı Dâğ* (Râmpûr 1296/1879), *Âttâb-ı Dâğ* (Leknev 1302/1884), *Mehtâb-ı Dâğ* (Haydarâbâd 1310/1893) ve el yazması halinde iken kaybolan *Yâdigâr-ı Dâğ* adlarıyla anılan divanları vardır. Bu divanlardan *Müntehab-ı Dâğ* (Allahâbâd 1939), *Bahâr-ı Dâğ* (Lahor 1940), *Kemâl-i Dâğ* (Agra, ts.), *İntihâb-ı Dâğ* veya *Dîvân-ı Dâğ* (Navalkişor, Leknev, ts.) adlarıyla birtakım seçmeler yapılmıştır. Çoğu gazellerden oluşan bu divanlardaki beyit sayısı 14.800'ü bulur. Divanları dışında *Feryâd-ı Dâğ* adlı bir de mesnevisi vardır. Dâğ'ın şiirlerinde anlam derinliğinden çok şekil güzelliği dikkati çeker. Urdu şiirinde özellikle gazel tarzının gelişmesinde önemli katkısı olan Dâğ'ın başta Pakistan'ın millî şairi Muhammed İkbal olmak üzere Sâil-i Dihlevî, Ahsen Mârehrevî, Ciger Muradâbâdî gibi şairlerin yetişmesinde büyük tesirleri olmuştur.

Öğrencisi Ahsen Mârehrevî tarafından derlenen mektupları *İnşâ-yı Dâğ* (Delhi 1941) ve *Zebân-ı Dâğ* (Leknev 1956) adlarıyla yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mirza Kâdir Bahş Sâbir-i Dihlevî, *Gülistân-ı Sûhan*, Delhi 1271, s. 220; Emîr Ahmed Minâî, *İntihâb-ı Yâdigâr*, Delhi 1297/1880, II, 128; Seyyid Ali Hasan, *Bezm-i Sûhan*, Agra 1298, s. 46; Ahsen Mârehrevî, *Celue-i Dâğ*, Haydarâbâd 1320/1902; Nisâr Ali Şöhret-i Dihlevî, *A'ine-i Dâğ*, Lahor 1905; Abdülcebbar Han Süfî Melkâpûr, *Maḥbûb-ı zamân*, Haydarâbâd 1329, I, 417; Sirî Râm-ı Dihlevî, *Ḥumhâne-i Câvid*, Delhi 1917, II, 104-136; R. Mes'ûd, *İntihâb-ı Zerrîn*, Bedaun 1922, s. 175; Abdüsselâm Nedvî, *Şî'rü'l-Hind*, A'zamgarh 1935, I, 301-323; Hamîd Hasan Kâdirî, *Kemâl-i Dâğ*, Agra 1935; R. B. Saksena, *A History of Urdu Literature*, Allahâbâd 1940 (Urduca tercümesi: *Târîḫ-i Edeb-i Urdu* [trc. Mirza Muhammed Askerî], Leknev, ts., s. 426-440); Şeyh Abdülkâdir, *Famous Urdu Poets and Writers*, Lahor 1947, s. 88-106; M. Yahyâ Tenhâ, *Mir'âtü'ş-şu'arâ*, Lahor 1950, II, 33-45; Muhammed Sadık, *A History of Urdu Literature*, Delhi 1984, s. 281-285; Muhammed Şafî, "Dâğ", *El²* (İng.), II, 83-85.

K. A. NIZAMI

DAĞFEL b. HANZALE

(دغفل بن حنظلة)

Dağfel b. Hanzale b. Zeyd es-Sedûsî
eş-Şeybânî ez-Zühli
(ö. 65/685)

Nesep âlimi.

Asıl adının Hacer, lakabının Dağfel olduğu da söylenmektedir. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Mevcut bilgilerin de daha çok onun sahâbî olup olmadığı hususunda yoğunlaştığı görülmektedir. Buhârî, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî gibi muhaddisler Dağfel'in sahâbî olmadığını ve Hz. Peygamber'den hadis rivayet etmediğini belirtmekte, Berdicî ile İbn Hibbân ise onun sahâbî olduğunda şüphe etmemektedirler. Halîfe b. Hayyât, Dağfel'i Basralı tâbiîn arasında zikreder. Ancak hayatı hakkındaki bilgilerin sahâbe tabakatına dair eserlerde yer almasından, müelliflerin onun sahâbî olduğunu kabul ettikleri anlaşılmaktadır.

Dağfel'in ensâb* konusunda ileri derecede bilgiye sahip olduğu söylenebilir. İbn Sîrîn onun âlim olduğunu, ancak nesep konusundaki bilgisinin daha ağır bastığını söylemekte, aynı hususu İbn Sa'd da ifade etmektedir. Emevî Halifesi Muâviye b. Ebû Süfyân bu bilgisi dolayısıyla onu oğlu Yezîd'e hoca tayin etmiştir.

Dağfel b. Hanzale, Hâricîler'le yapılan Devlâb (Dülâb) Savaşı'nda ölmüştür.

Eserleri. 1. *es-Sîre 'an Dağfel eş-Şeybânî*. Geçmiş milletler ve hükümdarların kıssalarını anlatarak başta hükümdarlar olmak üzere devlet adamlarının bunlardan ibret almalarını, böylece ülkelerini hak ve adaletten ayrılmadan idare etmelerini sağlamak için yapılan tavsiye ve nasihatleri ihtiva eden siyâsetnâme (siyerü'l-mülük) türünde bir eserdir. Dağfel'e aidiyeti tartışmalı olan bu eserin 549 (1154) yılında istinsah edilen birinci cüzünün bir nüshası, baştan iki sayfası eksik ve çok yıpranmış halde Milano Ambrosiana Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (G3, vr. 1^b-64^a). 2. *Kitâbü't-Tezâfûr ve't-tenâşur*. Muâviye'nin huzurunda yapılan yedi sohbeti ihtiva etmektedir. Bu eserden yapılan bir iktibas, içinde on yedi risâlenin yer aldığı *et-Tuḥfetu'l-behiyye*'nin *Kelimât muḥtâre* adlı üçüncü risâlesinde yer almaktadır (İstanbul 1302, s. 38). Dağfel'in ayrıca günümüze ulaşmayan *et-Teşcîr* adında bir eseri daha bulunduğu belirtilmektedir (Sezgin, I, 264).